

Alan Braun
Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
Zavod za graditeljsko naslijeđe
Kačićeva 26
HR – 10000 ZAGREB

**MEĐUNARODNI SVEUČILIŠNI CENTAR U KULI JANKOVIĆA, ISLAM GRČKI, HRVATSKA
PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST OBNOVE I PRENAMJENE SJEVERNOG KRILA KULE**

Ne obnavljamo spomenik jer ga smatramo lijepim, već jer je dio našeg nacionalnog postojanja. Zaštititi spomenik ne znači tražiti užitek, već iskazati poštovanje. Iako su sudovi estetike i povijesti umjetnosti promjenjivi, ovdje nalazimo stalne, karakteristične vrijednosti.

Georg Gottfried Dehio, 1905.

Odnos prema kulturnim dobrima, bez ikakve sumnje, pokazuje nivo društvenog razvoja. I ne samo danas. Već od samih začetaka sustavne skrbi o kulturnim dobrima, početkom XIX. stoljeća, o potrebi da za buduće generacije sačuvamo ono najvrednije u graditeljstvu i umjetnosti, pisali su Hugo, Goete ili Kukuljević. No, bez obzira na podignute glasove nacionalne intelektualne elite, zaštita kulturnih dobara je, kroz svo vrijeme razvoja kao samostalne discipline, relativno blisko povezana i s politikom.

Prošlo nas stoljeće uči da nagla razaranja kulturnih dobara, potresi, poplave ili ratovi, uvijek iznova potiču rasprave kako obnavljati graditeljsku baštinu koja je u njima stradala. Tragična europska iskustva svjetskih ratova bitno su utjecala, kako na odnos prema baštini, tako i na metode njene obnove. Poljski ili njemački gradovi faksimilski su, u relativno kratkom vremenu, rekonstruirani tako reći iz pepela. Jer, bilo je pitanje od nacionalnog značenja. No, upravo je takav odnos prema obnovi baštine nakon II. svjetskog rata na neki je način iznjedrio surovu taktiku suvremenih svjetskih sukoba: uništavanje kulturnih dobara kao dio (ne)službene politike. Ako uništimo naslijeđe, uklonit ćemo i svaki dokaz trajanja.

Povijest Kule Jankovića, tog povijesnog fortifikacijsko-stambenog sklopa izgrađenog u Islamu Grčkom, na granici Mletaka i Otomanskog carstva, snažno je označena upravo sukobima i granicom. Sazdana da brani granicu koju ondašnja Europa smatra granicom sveg civiliziranog, svoje je breme zadržala do današnjeg dana. Stradala je i u Domovinskom ratu, ali ovoga puta ne zbog svojih strateških karakteristika, već upravo kao vrijedno kulturno dobro.

Danas, svjesni važnosti kulturnih dobara kao biljega nacionalnog identiteta, na vratima Europe koja briše pojam granice, nalazimo se pred izazovnim zadatkom obnove ovog kulturnog dobra. Suvremena nas disciplina zaštite graditeljskog naslijeđa uči, da je pravilno odabrana buduća namjena povijesne građevine, ključan faktor njene održivosti i trajanja. A ovaj bogati sklop, obiteljsko naslijeđe, ima budućnost samo ako "izađe" iz svojih visokih zidova i postane žarišna točka relativno uspavanog kraja u zadarskom zaleđu. Sve što je obitelj godinama brižno čuvala i spašavala, treba pokazati dobronamjernim gostima.

Problematika obnove ovog kulturnog dobra vrlo je složena. Ne samo da treba iznaći optimalne namjene za brojne prostore ovog povijesnog sklopa, već treba pažljivo razmotriti i artikuliranje velikih vanjskih prostora, definiranih kako zgradama sklopa, tako i visokim ogradnim kamenim zidom. Tek kada je projektom određen budući način korištenja ovih prostora, stvara se okvir za zasebni pristup svakom strukturalnom elementu Kule Jankovića. U proteklih desetak godina, veliki je posao na obnovi stambenog dijela Kule napravljen pod vodstvom stručnjaka iz Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Zadru pa je u ljeto ove godine bilo moguće Kulu Jankovića ponovno otvoriti za javnost.

Pored obitelji, vlasnika kulturnog dobra, bez koje nema svakodnevne brige, ali ni svakodnevnog života u Kuli, dvije su značajne skupine koje mogu ovu povijesnu strukturu oživjeti tokom većeg dijela godine. Prvu predstavljaju turisti, koji su pogotovo tokom ljetnih mjeseci, pozvani posjetiti Kulu, zavičajnu zbirku, iako moramo biti svjesni da je njihovo zadržavanje relativno kratkotrajno. Stoga je valjalo domisliti kako prostore Kule ispuniti dugotajnijim posjetiteljima i to tokom većeg dijela godine. Temelj odluke da se u sjevernom, gospodarskom krilu sklopa Kule Jankovića, organizira Međunarodni sveučilišni centar, treba tražiti u uspješno organiziranim akademskim događanjima u Kuli kao što su

“Dani Vladana Desnice” ili pomalo “robinzonske” međunarodne ljetne škole koje su se zadnjih godina ovdje održavale. U vremenima kada cjeloživotno obrazovanje postaje preduvjet akademskog uspjeha, studenti ili polaznici poslijediplomskih studija mogli bi ovim prostorima donijeti novu dinamiku.

Međunarodni sveučilišni centar, kao jedna od sastavnica ove nove pulsirajuće zajednice, smješten je u sjevernom, gospodarskom, pomoćnom krilu Kule. Krilo je izduljena kamena građevina naslonjena na vanjski perimetralni zid sklopa. Sastoji se od nekoliko zasebnih cjelina, orjentiranih prema unutrašnjem dvorištu i do danas nije obnovljano nakon teškog oštećivanja u devedesetim godinama prošlog stoljeća. Budući da krovovi nisu sačuvani, kiša ispire vezni materijal kamenog ziđa, a raslinje svake godine uzrokuje nove štete. Kako uskoro od sjevernog krila ne bi ostala samo hrpa kamenja koja dokazuje da su ponekad priroda i ljudska nebriga razorniji od požara ili rata, potrebno je hitno stvoriti uvjete za obnovu ovog dijela graditeljskog sklopa u Islamu Grčkom. Moramo biti svjesni da su prostori sjevernog krila Kule relativno skromni, kako u oblikovanju (radi se o utilitarnoj povijesnoj arhitekturi), tako i u veličini, jer govorimo o petstotinjak kvadrata korisne površine. No, na to ne treba gledati kao na nedostatak, već kao optimalnu prostornost s obzirom na značajna sredstva koja treba uložiti u obnovu ovog devastiranog kamenog volumena, a istovremeno kao i na projektantski izazov da se u život Međunarodnog sveučilišnog centra uključe i vanjski prostori, gotovo jednako važni tvorbeni element ovog povijesnog sklopa. Jednostavne kamene volumene potrebno je rekonstruirati u svojoj snazi njihove rudimentarne jednostavnosti, a veliku masu dvostrešnog krova pokriti tradicionalnim materijalom kupe kanalice i rastvoriti nizovima krovnih prozora kojima bi se osvijetlilo sadržaje Međunarodnog centra - prostore škole, dormitorija i prehrane, a da se pri tome ne naruši izvorna ljepota kamenog ziđa sjevernog krila Kule.

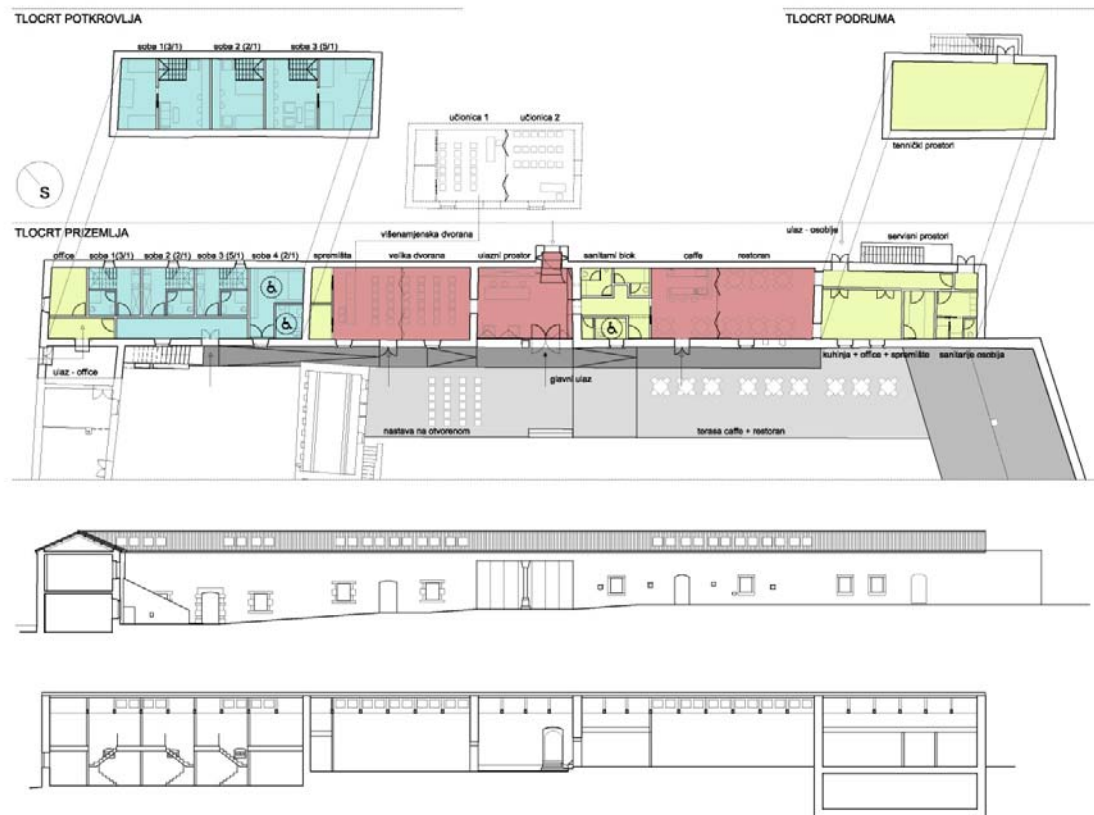
Kao i svaki drugi projekt iz domene povijesne arhitekture, tako je i obnova i prenamjena sjevernog krila Kule Jankovića, na neki način jedinstvena, i nije lako pronaći usporedne primjere. Naravno tema sveučilišnog centra u povijesnoj zgradi nije novost. Zavod za graditeljsko naslijeđe Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu upravo je dovršio izradu projektne dokumentacije za Centar Sveučilišta u Rijeci u patricijskoj gradskoj kući Moise u Cresu. No, teško je uspoređivati atmosferu srednjovjekovne fortifikacijsko/gospodarske arhitekture s odmjerenošću renesansne patricijske kuće, bez obzira što će oba prostora, nadamo se u skoroj budućnosti, imati istu namjenu.

Novu kvalitetu ovog izvorno sekundarnog prostora treba iznaći u dinamičnom spajanju unutarnjeg i vanjskog prostora - svaki od predviđenih sadržaja dobiva svojevrsnu "terasu", a sve one zajedno čine platformu – palubu s koje se prilazi različitim jedinicama i sadržajima sveučilišnog centra – samoj školi, dormitoriju i prostrima ugostiteljstva. Novu kvalitetu treba iznaći u izazovu spajanja povijesnog prostora i suvremene namjene - kada uđemo u kamena zdanja sjevernog krila Kule dočekuju nas edukacijski i ostali prostori Međunarodnog sveučilišnog centra koji u svemu odgovara današnjem trenutku. Novu kvalitetu treba tražiti u svakodnevnoj aktivnosti u ovom dugovremena utihnulom prostoru, iza visokih povijesnih zidova sklopa, treba se okrenuti budućnosti. Takvo kvalitetnije naslijeđe za buduće generacije zasigurno mogu garantirati studenti i mladi stručnjaci, njihovi profesori i mentori koji će dati novi sloj ovom povijesnom sklopu bogate, ali i bremenite prošlosti.

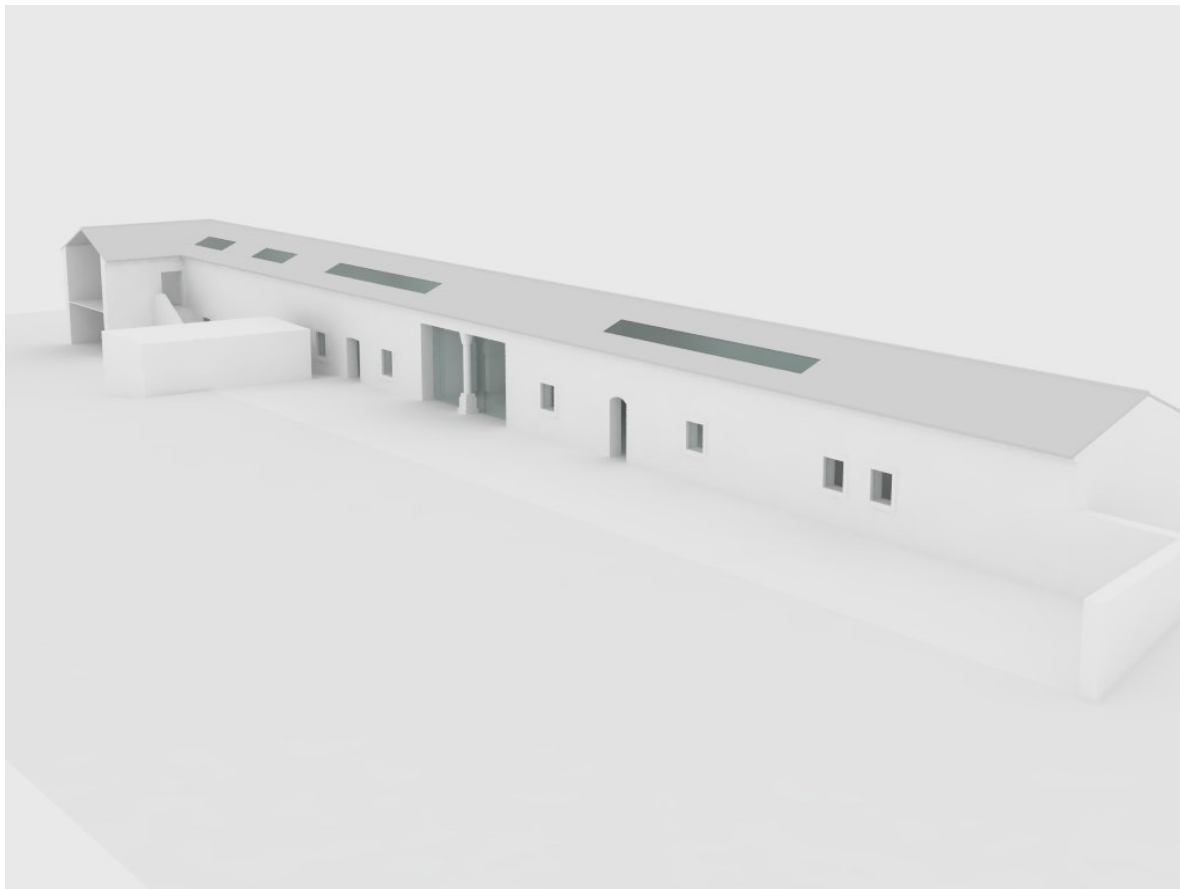
ILUSTRACIJE

sl. 1. Kula Jankovića – pogled iz zraka, 2012.

sl. 2. Međunarodni sveučilišni centar u Kuli Jankovića, Islam Grčki, Hrvatska
studija idejnog rješenja

**sl. 3. Međunarodni sveučilišni centar u Kuli Jankovića, Islam Grčki, Hrvatska
trodimenzionalni model studije idejnog rješenja**

IZVORI ILUSTRACIJA

sl. 1. Geodetski fakultet Zagreb

sl. 2.,3. Alan Braun, Mladen Cvitanović: Studija idejnog rješenja Međunarodnog sveučilišnog centra u Kuli Jankovića, Arhitektonski fakultet, Zavod za graditeljsko naslijeđe, Zagreb, 2012.

LITERATURA

1. Feilden, B. (2003.), *Conservation of Historic Buildings*, Architectural Press, Oxford
2. Jokilehto, J. (2006.), *A History of Architectural Conservation*, Butterworth-Heinemann, Oxford
3. Marasović, J.(2005.), *Prilog metodologiji obrade graditeljskog naslijeđa*, Arhitektonski fakultet, Zagreb
4. Špikić, M. (2009.), *Konzerviranje europskih spomenika od 1800. do 1850*, Leykam, Zagreb
5. *** (2001.), *Konzerviranje i restauriranje: izbor tekstova*, Kolo 1, Zagreb
6. *** (2006.), *Anatomija povijesnog spomenika*, (Špikić, M., ur.), IPU Zagreb